

REFORMACIJA IN PROTIREFORMACIJA NA SLOVENSKEM

REFORMACIJA

Je novo versko gibanje, ki se je hitro širilo med vsemi sloji prebivalstva v osrednjih in severnih nemških deželah. Cerkvi so zaplenili premoženje in razpustili samostane. Reformatorji so leta 1530 dokončno izoblikovali svoj novi nauk in se s tem ločili od katoliške Cerkve. Glavne značilnosti so bile:

- odvzem cerkvenega premoženja
- odprava celibata
- nepriznavanje papeža kot verskega poglavarja
- zahteva po tem, da mora vsak vernik brati Sveto pismo v sebi razumljivem jeziku.

V začetku 16. stoletja je bil na Slovenskem slab kulturni, politični in družbeni razvoj. Večinoma so bili Slovenci kmetje, kateri so živeli v izredno slabih razmerah, to dokazujeta dva velika kmečka upora (1515 prvi in 1573 drugi pod vodstvom Matije Gubca. V upravno-političnem pogledu so bili Slovenci razdeljeni na Kranjsko, Koroško in Štajersko, cerkveno pa na Salzburg, Oglej in Bamberg. Spadali smo pod Habsburžane, razvite nacionalne samozavesti seveda ni bilo, začeli pa so setudi turški vpadi.

Reformaciji ali protestantizmu so se pridružili vsi sloji, Fevdalci-ti so videli možnost osvoboditve cesarjeve nadoblasti ter pridobitve cerkvene posesti, Kmetje-ti so mislili da jih bo novi nauk podprl v boju za staro pravdo ter odvrnil turke, Meščani-ti pa so pričakovali večji gospodarski razvoj in potrditev njihovega neodvisnega družbenega položaja. Reformacijo so k nam prinesli potujoči obrtniki, trgovci ter študenti, ki so študirali na italijanskih in nemških univerzah. Prvi somišljeniki so se pojavili že leta 1523 med njimi bili celo škofje, versko svobodo pa so si privoščili le plemiči. Edino zagotovilo ki ga je mesto imelo je bilo, da nadvojvoda ne bo preganjal protestantskih pridigarjev. Protestanti pa so največji uspeh doživeli 1562 ko so v Ljubljani pod Trubarjevim vodstvom ustanovili Cerkev slovenskega jezika.

Kmečko prebivalstvo

Med njimi je bil protestantizem ni bil tako razširjen. Bližji so jim bili prekrščevalci, ki so zagovarjali krst odraslih in oznanjali enakost med ljudmi, življenje v skupnosti, skupno premoženje. Takšen nauk pa je pozival k uporabi in spremembi veljavnega družbenega reda, zato so prekrščevalci bili bolj preganjeni kot protestanti. V drugi polovici 16. stoletja pa so se v naših krajih pojavili štiftarji. Pripadniki gibanja so živeli v verskih občinah s skupnim premoženjem, ter gradili nove cerkve za nova božja pota.

Delovanje slovenskih protestantskih piscev

- **Primož Trubar** (1508—1586) 1550 je izdal **Katekizem in Abecednik** (prvi slovenski tiskani knjigi), oblikoval osnovo knjižnega jezika, ob tem se je oprl na govor osrednjega slovenskega prostora, izdal še **Slovensko cerkveno ordningo**, cerkveni red, z njo je slovenščina postala jezik cerkvenih obredov, verskih opravil in nauka
- **Sebastjan Krelj** (1538-1567)
Otročja biblija, izboljšal Trubarjev črkopis
- **Adam**

Bohorič (1520-1598) črkopis bohoričica, prva slov. Slovnica, zakon Trubarjev črkopis s Kreljevimi popravki

• **Jurij Dalmatin** (1547-1589) prevod Biblije v slovenski jezik

PROTIREFORMACIJA

Nastane kot odziv Cerkve na zahteve reformacije, pomeni pa začetek konzervativnih sil, ki so skušale obnoviti prevlado Cerkve v smislu srednjeveškega družbenega sistema.

Priprave nanjo so se začele že v osemdesetih letih, glavna opora deželnemu knezu pa je bil Jezuitski red. Jezuiti so začeli vzgajati novo duhovščino, ob njej pa tudi vladarju zvesto uradništvo.

Tudi pri nas je jezuitski red deloval uspešno, leta 1596 pa je dobil samostan v Ljubljani. Dve leti kasneje so morali Ljubljano v enem dnevu zapustiti vsi protestantje. Leta 1600 pa so pod vodstvom tedanjega škofa Tomaža Hrena (ta je bil spreobrnjen protestant) začele delovati posebne komisije – rušili so protestantske molilnice, sežigali protestantske knjige ... med sežiganjem knjig so prizanesli le Dalmatinovi Bibliji, saj so jo sami potrebovali za bogoslužje v cerkvi. Meščani, ki so se upirali odreči svoji veri, so bili kaznovani z globami, tisti, ki pa se niso hoteli odreči protestantski veri, pa so bili izgnani. Reformacija je bila tako dejansko zlomljena.

Proti protestantskemu plemstvu pa se je postavil Ferdinand II., ta je združil večino habsburških posesti, ter postal nemški cesar. Leta 1628 je ukazal da se mora tudi plemstvo vrniti h katoliški veri ali pa se v letu dni izseliti. Del plemstva se je tako vrnilo v katoliško vero, precej se jih je izselilo. Na osnovi sklepov tridentskega koncila pa je zmagala protireformacija.

JURIJ DALMATIN (1547 - 1589)

Rodil se je v Krškem, njegov rod pa verjetno izhaja iz Dalmacije. Imenujemo ga tudi Trubarjev naslednik. Do 18 leta se je šolal v Krškem pri Adamu Bohoriču, pod njegovim vplivom pa je tudi postal protestant. Leta 1565 je odšel na Würtemberško v samostansko šolo, in se po končani latinski šoli 1566 vpisal na tübinsko univerzo (kot štipendist Tyfernovnega sklada), kjer je študiral filozofijo in protestantsko teologijo. Leta 1569 je dosegel Bakalavreat in še istega leta magistriral.

V vseh letih študija je zanj očetovsko skrbel trubar ter ga vzpodbujal pri učenju materinščine, začel je prevajati svetopisemskih besedila. Na poziv kranjskih deželnih stanov in z dovoljenjem Würtemberškega vojvode Ludvika je 1572 nastopil službo slovenskega in nemškega pridigarja v Ljubljani. Bil je tudi nadzornik stanovske šole v Ljubljani in član cerkvenega sveta. Umrl je v Ljubljani, 31.8.1589.

Delo

Njegovo prvo natisnjeno delo v slovenščini je pesem *Ena serčna molitev zuper Turke* v Trubarjevi pesmarici 1574. Leta 1578 je dokončal celoten prevod *Biblije*; *Biblie, tu je svetiga pisma prvi dejl* je natisnil pri Mandelcu in z njim hotel pri kranjskih deželnih stanovih doseči zanimanje za natis cele Biblije. 1580 pa je iz dokončanega prevoda Biblije objavil še *Salomonove pripovisti*. Istega leta je Mandelc natisnil poskusni list Biblije, nadvojvoda Karel pa je tiskanje prepovedal in zaprl tiskarno. Po neuspešnih pogajanjih s tübinskim tiskarjem se je odločil za Selfischa v Wittenbergu. S korektorji, med katerimi je bil tudi Bohorič, je spremljal

tiskanje ki je trajalo 5 mesecev. Biblija je v domovino prišla skrita v sodih. V posvetivlu v nemškem jeziku je opisal prevajalsko delo in pomen, ki ga ima slovenski prevod, v slovenskem predgovoru pa je podal glavne nauke evangeličanske veroizpovedi.

Pri prevajanju se je skoraj v celoti naslonil na Lutrov prevod, vseeno pa je težko določiti katero izdajo njegovega prevoda je uporabljal.

Ker je bil Dalmatin doma iz iste narečne skupine kot Trubar, je zato toliko lažje nadaljeval jezikovno nadaljeval njegovo smer, vendar je bil na začetku precej nedosleden. Pozneje se je Trubarjevemu jeziku močno približal, vendar izrazitejših Trubarjevih diaktelizmov ni sprejel, kar kaže da se ni toliko približal Trubarju samemu, ampak bolj tipu jezika, kakršnega je prevzel Trubar. Od njega se razlikuje tudi stilistično, saj je jezik manj arhaičen, odpravil je nekaj germanizmov, toda uvedel je druge.

Naslonil se je tudi na Sebastjana Krelja, vendar le v pisavi, pa še to samo toliko kolikor so dopuščale tiskarske možnosti, dosledneje pa v Bibliji, v njej je uvedel naglasna znamenja po Kreljevem sistemu (bohoričica).

Kaj pomeni prevod Biblije za Slovence

Prevod Biblije je temeljno književno delo slovenske protestantske književnosti, ter edinstveno delo na vsej kulturnozgodovinski razvojni poti slovenstva. Bilo je podlaga naslednjim izdajam Biblije v slovenskem jeziku v naslednjih stoletjih. Tudi protestantski cerkveni pesmi je dal večjo svežino, v njej je skušal uskladiti besedni naglas z metričnim poudarkom.

Viri:

- Enciklopedija slovenske zgodovine
- Internet : <http://vedez.dzs.si/dokumenti/dokument.asp?id=804>
- Zgodovina na maturi 2005, 2006